

prof. UAM dr. hab. Anna Ewert

Wydział Anglistyki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

OCENA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH DR KATARZYNY PAPAJ PRZEDSTAWIONYCH W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

1. Sylwetka Habilitantki

Katarzyna Papaja otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa w roku 2011 na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej „A qualitative evaluation of content and language integrated learning (CLIL) in Polish secondary education”.

Habilitantka opublikowała 57 prac naukowych, w tym 41 po doktoracie. Jej lista publikacji obejmuje 3 monografie (w tym jedna współautorska), 16 artykułów w czasopismach oraz 33 rozdziały w pracach zbiorowych. Zwraca uwagę lokalny zasięg wielu z tych publikacji, należy jednak podkreślić, że Jej prace są często cytowane.

Habilitantka wygłosiła łącznie 92 referaty na konferencjach naukowych w kraju i za granicą, w tym na prestiżowych konferencjach międzynarodowych towarzystw naukowych, takich jak AILA czy BAAL. Uczestniczyła również (w tym z wykładami plenarnymi) w małych, specjalistycznych konferencjach międzynarodowych. Jest obecna regularnie na cyklicznych konferencjach organizowanych w Polsce. Współorganizowała również liczne konferencje, również poza macierzystą uczelnią, w tym we współpracy z uniwersytetami zagranicznymi, np. w Turcji, czy na Cyprze (cykl konferencji *Language in Focus*).

Habilitantka bierze również aktywny udział w licznych projektach międzynarodowych różnego rodzaju, czego owocem są publikacje współautorskie. Była stypendystką DAAD, otrzymała również stypendium fundowane przez AILA (Solidarity Award).

W obecnej kadencji jest członkiem Komisji Językoznawstwa Oddziału PAN w Katowicach.

Wszystko to razem oznacza, że Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w szczególności zagranicznej, w rozumieniu art. 219 ust. 3 ustawy.

2. Ocena osiągnięcia wymienionego w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Przedstawione przez dr Katarzynę Papaję do oceny w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 r., osiągnięcie naukowe stanowi monografia naukowa pt. *A reflective CLIL teacher: A way to enrich the CLIL teaching professional practice in the Polish context*, wydana przez wydawnictwo Brill. Praca liczy 240 stron i składa się z czterech głównych rozdziałów.

Dwa pierwsze rozdziały stanowią przegląd literatury przedmiotu i wyznaczają ramy teoretyczne dla badań własnych, przedstawionych w dalszej części pracy.

Rozdział pierwszy poświęcony jest refleksji pedagogicznej, które to pojęcie Habilitantka wywodzi bezpośrednio od amerykańskiego pedagoga pierwszej połowy XX wieku, Johna Deweya. W rozdziale zostały przedstawione modele refleksji zawodowej, które są zasadniczo modelami uczenia się poprzez doświadczenie. Analizie poddane zostały zakres refleksji oraz czynniki modyfikujące. Końcowa część rozdziału poświęcona jest opisowi refleksyjnego nauczyciela.

Rozdział drugi, zatytułowany „A CLIL teacher”, poświęcony jest przeglądowi zagadnień związanych ze zintegrowanym kształceniem przedmiotowo-językowym (CLIL). Rozdział rozpoczyna przegląd modeli kompetencji, które powinien posiadać nauczyciel CLIL. Kolejno omawiane zagadnienia dotyczą celów zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (4Cs Model), tworzenia lub adaptacji materiałów dydaktycznych, sposobów oceniania, rozwoju zawodowego nauczycieli CLIL, modeli edukacji dwujęzycznej w polskim systemie oświaty. Zawarto tu również przegląd dostępnych badań przeprowadzonych z udziałem nauczycieli CLIL.

W tej części pracy należy podkreślić logiczną i przejrzystą strukturę wywodu oraz doskonałą znajomość źródeł.

Warto zwrócić uwagę na jedno drobne niedociągnięcie w rozdziale drugim. Omawiając treść dokumentu autorstwa Marsh i in. (2010), Habilitantka stwierdza, że nauczyciele CLIL powinni stosować podstawowe umiejętności komunikacji interpersonalnej oraz poznawczo-akademickie sprawności językowe („CLIL teachers should be able to apply Basic Interpersonal Communication Skills as well as Cognitive Academic Language Proficiency”, s. 47). Habilitantka ewidentnie nie jest zaznajomiona z teorią Cumminsa i jego rozróżnieniem między BICS i CALP – a szkoda, ponieważ badania nad edukacją bilingwalną w Ameryce Północnej i badania nad CLIL w edukacji dwujęzycznej mają wiele wspólnego.

W rozdziale trzecim przedstawione zostały wyniki badania pilotażowego przeprowadzonego z udziałem nauczycieli CLIL, uczących różnych przedmiotów w różnych rodzajach szkół. Badanie składało się z kwestionariusza, wypełnionego przez 42 uczestników oraz krótkiego wywiadu, w którym wzięło udział 20 uczestników, tym samym łącząc metody ilościowe i jakościowe.

W badaniu głównym, którego wyniki zostały przedstawione w rozdziale czwartym, wzięło udział 149 nauczycieli, którzy wypełnili kwestionariusz. 88 spośród tych respondentów wzięło udział w pogłębionym wywiadzie. Część z tych uczestników (liczba nie została podana – Autorka podaje, że wszyscy) zgodziła się prowadzić dziennik przez pół roku.

We wstępie do rozdziału czwartego przedstawiony został plan badania głównego w postaci kolejnych kroków. Na podkreślenie zasługuje tutaj jasne sformułowanie różnych celów badania ilościowego (cechy osobowościowe i wartości) oraz badań jakościowych (emocje). Kolejne podrozdziały przedstawiają kolejno pytania badawcze, instrumenty badawcze, uczestników poszczególnych badań, aspekty etyczne oraz wyniki przeprowadzonych badań. Na pochwałę zasługuje tutaj wyczerpujący sposób przedstawienia informacji o nauczycielach biorących udział w kolejnych badaniach i ich doświadczeniach zawodowych. Za uchybienie należałoby uznać brak szczegółowych informacji na temat zebranych danych jakościowych (np. liczba godzin wywiadów, liczba i objętość dzienników).

Uczestnicy obu badań byli jednocześnie uczestnikami szkoleń prowadzonych przez Autorkę. O ile Autorka jest świadoma ograniczeń związanych z istnieniem personalnej więzi między nią a uczestnikami badania, należałoby tu dodać, że rekrutowani w ten sposób uczestnicy z pewnością byli szczególnie zmotywowani do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych. Średnia wieku

uczestników również wydaje się niższa niż średnia wieku czynnych nauczycieli. Badania zostały przeprowadzone w języku angielskim, co również było czynnikiem selekcyjnym uczestników.

Celem kwestionariusza, użytego w obu badaniach, było zmierzenie postaw (*attitudes*) i wartości (*values*) uczestników. Kwestionariusz został opracowany przez Autorkę w oparciu o *inventarium* postaw i wartości zidentyfikowanych przez wcześniejszych autorów. Wyniki badania kwestionariuszowego przedstawione w rozdziale czwartym zostały w sposób poprawny zanalizowane przy użyciu testu Kruskala-Wallisa. Za potknięcie należy uznać to, że w opisie wyników, Autorka, zamiast stwierdzić brak istotności, mówi o braku korelacji między zmiennymi, podczas gdy korelacje nie były badane (s. 134). Zwrócić należy również uwagę, że w języku angielskim ułamki dziesiętne oddzielamy za pomocą kropki, a nie przecinka.

Badanie jakościowe, którego wyniki zostały również przedstawione w rozdziale czwartym, stanowi niezaprzeczalnie najbardziej wartościową część całej pracy. O oryginalności tego badania stanowią pytania badawcze, których celem jest przedstawienie całościowego obrazu aktywności zawodowych, postaw i emocji nauczycieli CLIL, oraz wyodrębnione kategorie analityczne, których celem jest przedstawienie różnych etapów refleksji nauczycielskiej. Dodatkowym i niezaprzeczalnym atutem jest syntetyczny sposób prezentacji wyników w formie tabel. W rezultacie, na czterdziestu stronach tekstu otrzymujemy fascynujący, skondensowany i wielowymiarowy obraz zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, widziany poprzez pryzmat nauczycielskich refleksji i emocji.

O ile CLIL stanowi obszar zainteresowań badawczych Katarzyny Papai od czasów doktoratu, nie jest to jednak książka o CLIL. Jest to książka o refleksyjności w praktyce nauczyciela, a nauczyciele CLIL stanowią tu grupę badawczą. Parafrazując, można powiedzieć, że jest to praca na temat refleksji zawodowej nauczycieli wobec szczególnego wyzwania edukacyjnego, jakie stanowi zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe.

Zwraca uwagę pewna hermetyczność pracy, właściwa rozprawom naukowym, a nie książce przeznaczonej dla (potencjalnie) szerszego odbiorcy. Cel pracy jest właściwie określony w jej tytule. We wstępie Autorka stwierdza, że celem książki jest analiza praktyk zawodowych nauczycieli zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego poprzez refleksję („This book intends to look into CLIL teaching professional practice through the prism of reflection”, s. 1). Z kolei z pierwszego zdania wstępu dowiadujemy się, że temat jest ważny („Content and Language

Integrated Learning (CLIL) is an approach that has become very popular and powerful in Europe...”, s. 1), ale co to właściwie jest ten CLIL niezorientowany czytelnik dowie się dopiero z definicji zamieszczonej w drugim rozdziale.

Książka jest napisana poprawnym językiem, dobrym, wartkim stylem. Sporadyczne błędy językowe (np. użycie przedimków: *results* zamiast *the results*) należy uznać za niedopatrzona w trakcie korekty.

Badania przedstawione w książce należy uznać za bardzo ważne, zwłaszcza w obliczu wyzwań migracyjnych, wobec których staje polska szkoła współcześnie. Wyniki badań przeprowadzonych przez K. Papaję z nauczycielami pracującymi w programach edukacji dwujęzycznej z całą pewnością można odnieść do nauczycieli pracujących w oddziałach przygotowawczych dla uczniów cudzoziemskich. W obu przypadkach mamy do czynienia z nauczycielami, którzy posiadają przygotowanie przedmiotowe, ale nie filologiczne, a którzy stają wobec podobnego wyzwania nauczania przedmiotu akademickiego w języku, który nie jest językiem ojczystym uczniów.

Reasumując, przedstawiona do oceny praca jest ciekawą i ważną pozycją, a wytknięte w niniejszej recenzji uchybienia, bądź zwykłe pominięcia, są relatywnie drobne i nie wpływają na całościowy odbiór pracy.

3. Konkluzja

W konkluzji stwierdzam, że przedstawione przez dr Katarzynę Papaję osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo w rozumieniu ustawy. Za szczególnie wartościowe i zasługujące na wyróżnienie uważam wyniki badania jakościowego przedstawionego w książce.

Anna Czerw

Poznań, 12.10.2025